

עם - אלהים

De

EXORDIO

ATQVE

DEPENDENTIA UNIVERSI

DISSERTATIO INAUGURALIS

Quam

Indultu Amplissimi Ordinis Philosophic
In iulustri Academia patria,

~ SUB DIRECTIONE

Clarissimi atque Celeberrimi Viri,

M. DAVID *Sund*/

POESIOS PROF. ORDIN. & REGII,

PRO HONORIBUS ACADEMICIS *quos v-*
cant MAGISTERII legitime conseqvendis,

Publico examini modeste siste

ERICUS TAMMELINU

G. F. Nyl. Finl.

In Auditorio superiori, horis consuetis d. 21. No
Anni currentis a nato Christo 1691

Exc. apud Joh. WALLIUM.

30

ALD

ALD

ALD

ALD

ALD

ALD

ALD

ALD

M. DAVID

VIRO-JUVENI

Natalibus, ingenio & eruditione apprimè
commendabili

DN. ERICO TAMMELINO,
Sanioris Philosophiæ Candidato dex-
terrimo, amico sincerè dilecto;

Pro summis in Philosophiâ honoribus ritè obtinen-
dis solerter disputanti:

Candida Piëridum proles, spes magna
parentis

TAMMELINE, tuos mox comitatur honos
Nunc exantlatos feliciter euge labores;

Qvē faustis capias plausibus usq; precor.
Plaudunt Sicelides omnes, Parnassia rupes
Exultat; Musæ sidera fausta vovent.
Præmia sic solvunt cultoribus ampla Ca-
mænæ :

Sic meritas laudes turba novena refert.
Haec tenus in patriæ claros adoleveris usus;
Hanc orna meritis; vive valeque diu!

Festinus quamvis, affectu tamen ca-
lido applausit

JACOB. FLACHSENIUS
Acad. p. t. RECTOR.

VIRUM-JUVENEM

et eruditionis soliditatem, morum elegantiam,
virtutis honorem, & natalium splendorem
commendatissimum,

DOMINI. ERICUM TAM-
MELINUM,

arentis gravissimi, & ob merita in Ecclesiam,
et literas per ampla, laudatissimi filium, ad pa-
terna decora feliciter contendentem, Philos. Can-
didatum dignissimum, Amicum & commilitum
meum honorandum, hac festina quidem,
sed sincera προσΦωνήσι profe-
quitur

vvaviter ex crescunt nervosæ rupibus altis
Quercus, in multis nobis solidantur & usus,
Herculeæ quando ramoso stipite nixæ
anguntur partes, formas ne anguntur in aptas
simil. An quæquam virtutes arbor habebit
arboris, ignoro, lato vel mobile lucrum.
sportet fructu, miseris mortalibus æquè.
AMMELINE tus titulo de rebore dicto,

Illius in morem maturus, svavibus ecce
Uſibus aptus ades, referens & commoda mille
Serviciis Patris, Genitoribus atque senecte
Fulcra tuis studiis, solamina læta per ævum.
Non aliud virtute magis sive arte coruscum,
Posse beare suos credo. Te munera quare
Clara manere vides; nam Turba Novena corollis
Obvia fit nitidis, illas Ti imponere certans.
Annulus & manibus præferri cernitur illi,
Qui rutilo digitum circumdabit aureus orbe.
Sublimi feries tanto decoratus honore
Vertice signa poli: semper charissimus atque
Florebis Musis: constans tua didita terris
Fama perennabit, simul & servabere nostro
Pectore sincero gratus. Tibi fata secundis
Current syderibus, cum mitia tempora ducant.

DAVID HUND

Glac

Clarissime Dn. CANDIDATE,
Fautor & Sympatriota honorande.

Non inauditum puto quod λόγος ἐργασία
sit, testante sapientum celebratissimo, nec no-
vum esse Panegyristas quam sapissimè à vo-
to exordiri, imo in voto finire; Quamobrem non
mirum est, si inter plurimum gratantium voces etiam
mea habeas pia præconia & vora candida: si quid
judicare possum, scriptum hocce tuum quod jam di-
vulgas, propter rerum notabilem copiam, propter
styli pomparam, & profundioris eruditionis accusa-
tam limam, laudem omnino meretur summam; Absit
inanis gratulandi simulatio, absit inordinatus animi
motus quo qvidam magis suam desiderant Excellen-
tiam quam alium debito honore afficiunt, sufficit
hic castam repræsentasse mentem, præmio namq;
am tibi conferendo omnino dignus es, quod &
studia tua indefessa, & ingenii vigor, & præsentis
operis sublimitas satis superque promeruere: qvi-
bus Encomiis sincerum addo votum, quo hono-
res hi qvibus jam clarescunt & famæ nitidioris glo-
ria coruscas, vergant in sanctiss. Nominis Divini
gloriam, in commodum Ecclesie, in honestissimo-
rum Parentum solarium, ac tui ipsius perenne de-
cus, quod vover.

*Qui festinantur L. Mg. ramen
hoc officiose opposuit
DANIEL HAGERT.*

שְׁמַיִּים עֲשָׂר

Psal. vol: 2.

§. I.

Rerum sive Corporum naturalium omnium, quæ à nobis concipi possunt, tam cœlestium quam elementarium, collectim sumtarum systema atq; Compages, uno nomine *Mundus* dici solet ; quem speciosum titulum insignis ejus promeruit venustas, quæ protecto tanta est, ut humana lingua exponi nequeat; quippe, ut verbis utar Clarissimi Henrici Kippingii, *ex immenso pulcritudinis increata Oceano, in cælum, terram, aquam, metalla, plantas, bruta, homines, non quidem ribuli, sed ingentia pulcritudinis maria profluxerunt*; quæ mira capti pulcritudine, & ineffabili operationum moti utilitate, antiquissimi ethnicorum, corporibus cœlestibus ac elementis, divinitatem inesse stulte crediderunt, proindeq; cultum eis obtulerunt divinum, qvod

Inst.
phys.
lib. 10. 7.

A

mon-

2 moustrosum erroris portentum; per totum librum secundum Operis sui de Ortu & progressu Idololatriæ, non tantum prolixè exponit, sed & solide satis refellit, Vir undiqvaq; Doctissimus Gerardus Joannes Wossius.

§. II. Ab Aristotele *Mundus Universum* appellatur, ubi notandum, qvod qvamvis *Universum* latiorem inferat significationem, qvam vox *Mundi*, (nam si plures aut etiam infiniti, cum antiquis qvibusdam Philosophis statuerentur *Mundi*, omnium tamen congeries, *universi* nomine comprehendi posset, at mundi appellatio extra hunc nostrum extendi nequit,) Aristoteles nihilo secus optimo jure, vocabulum *universi*, ad hunc qvem incolimus *Mundum*, restringit; qvis enim Democriti, Leucippi, Diogenis, Epicuri, Anaximenes, Anaximandri, Archelai, Aristarchi, Xenophanis, aliorumque, plures dari *Mundos* existimantium, sententiam, non cernit prorsus esse vanam.

at-

atque ineptam, quam etiam a sanio- ,
ribus prisci ævi sapientibus explosam via M.
fuisse constat; nam pro stabilienda Merzen.
unitate *Mundi* numerica, acerrime in Gen.
pugnarunt Thales, Pythagoras, aliqui ^{q.v. 19.}
complures, præcipue vero Plato & art. I.
Aristoteles, qvorum rationes enota- Oper. de
tas videat cui volupe est apud Sci- Univ. lib.
pionem Claramontium atque Picco- ^{16 c. 12.}
lomineum. Utrum autem hæc con- lib. de
clusio, qvod *Mundus* est unicus, vera ^{Mund;}
non tantum existat de facto, sed et- ^{c. 7.}
jam sit necessaria, adeo ut impossibi-
le sit Deum plures mundos condere
posse, de qvo multum controverti-
tur inter Philosophos, non est nostri
instituti disqvirere, breviter tantum
ω. εἰ παρόδω dicimus: Qvod Deus ea
solum facere potest qvæ vult, vult
autem ea qvæ ad gloriam sui ipsi-
us propagandam spectant, & qvia
unicus *mundus* est instar plurium,
atq; sufficit ad fovendam gloriam
ipsius, proinde plures non vult con-
dere, siqvidem non vult nec potest
velle qvicqvam qvod supervacaneum
foret.

§. III. Tam alio repetitis disquisitionis hujus initio, jam nostra delabitur oratio ad priscos quosdam Philosophos gentiles, qui eousque abripi passi sunt, ut mundum omnia in se claudentem, æternum esse contendent, inter quos eminet Aristoteles antiquorum sapientum veluti *εκπότης καὶ κορυφὴ*, qui mundum *αιδίον καὶ αὐχένιον* appellat. Qvod vero nonnulli inter quos recensentur Julius Scaliger, Fransiscus Svaretz, Julius Pacius & Barth Keckermann⁹, volentes excusare Aristotelem, dicant eum asservisse mundum esse æternum non respectu initii, sed ratione finis, & *ἀγάνθιον*, non negando mundum aliquando conditum fuisse, sed per *γενητικὸν* seu generationem physicam, quæ sit ex præ jacente materia productum esse, id tamen gratis &

De rep.
Nat. prin
cip. & at
fect. i. 15.
Institut.
Pbyt. i. 16

item Taurelius, Hannibal Rosselius,
 Francisca Fatratus, Piccolomineus
 aliquique quos citatos vide apud Kip-
 pingium. Idem etiam evincunt eru-
 diti

diti e scriptis Simplicii, Thermistii
 & Averrhois qui Magistri sui senten-
 tiā, cum religionem Christianam
 non agnoverint sincere secuti & pro-
 fessi sunt. Et certe idem qvoq; pa-
 tet e libris illius ipsius, in quibus pro-
 fitetur, motum, locum & tempus
 esse æterna, hæc autem omnia cum
 mundo cœpere, non enim acciden-
 tia ab æterno esse possunt cum sub-
 jectum in tempore cœperit, imo a-
 perte pronunciat mundum μήτε ἀρ-
 χὴν μήτε τελευτὴν habere. Aristote-
 lis ejusq; leqvacuum opinionem hac
 in parte adhuc hodie tuentur athei,
 male sanum & inutile hominum ge-
 nus, quorum scelerata impietas qvæ
 in hac seculorum fece palam gra-
 satur, etiam in apertissimis ireinficias
 non erubescit.

§. IV. Nos vero impræsentiarum,
 svasuejuse cujus pendemus consiliis,
 contra omnes secus sentientes, & præ-
 cipue eas ejuratæ malitiæ mentes, a-
 pud quas sacratissimi verbi Divini
 auctoritas, negato auctore prima-

• **r**io nihil valet, rationibus aliunde adscitis, pro modulo exilis nostri ingenii, quam simplicissime demonstrare conabimur, Mundum agnoscere initium suæ durationis, quod & novitatem quæ æternitati proprie sic dictæ contra distinguitur, & dependentiam importat effectivam uti (loqui amant philosophicis innutriti subtilitatibus) quæ mundus non obtinet esse perse, sed exigit aliquid essentialiter prius, cui ortum suum debet. Interim dum hoc tam arduum molimur negotium *Entis independentis* imploramus auxilium, rogantes ut propositum nostrū, quod ad ejus conservandam gloriam collimat, benigne juvare & ad propositam metam dirigere velit; cæteroquin nihil magis in votis habemus, quam ne quis sterili & jejunio eloquio offendatur.

§. V. Cum jam in eo sumus, ut probationem theseos nostræ aggrediamur, Ecce! ipsum mundi systema, ab impiorum imposturis sese vindicare, & de initio suo testimonium perhibe-

hibere videtur, dum omnia qvæ di-
vite suo comple&titur sinu, variis mu-
tationibus & vicissitudinibus obno-
xia esse ostentat, nam mutabilia, qvæ
prælupponunt causam mutationem
causantem, æterna esse nequeunt, qvia
æternitas dicit *negationem successi-
onis & mutationis*, invariabilem exi-
stentiæ & perseverantem durationē
includens ; age attendamus: Lucis
& tenebrarum alternatim recurrunt
vices: Ver excipit Æstas, Æstatem
Autumnus, Autumnum Hyems. Per
vices spirant Eurus, Notus, Zephy-
rus & Boreas. Aer aliquando levi-
ter per apertos cœli campos discur-
rit, aliqvando vehementi cum impe-
tu a volante Æoli turba impulsus, ru-
it atq; agitur. Mare modo placidum
stat, modo fluctibus intumescit, mo-
do aquilonem sentit, modo fluit, mo-
do refluit per decreta temporum
spatia reciprocis æstibus. Atq; vi
alternas hasce mutationes aliquan-
do cœpisse necessum est, nam ubi or-
do ibi prius & posterius ; & omnis

8 mutatio habet speciem motus cuius
mensura est tempus, ast ubi motus
& mensura, ibi aternitas nulla. Ve-
rum hi motus fortassis tantum in
sublunaribus hisce regionibus contin-
gunt? Imo vero etiam in cœlo qvam
alte demum ascenderis, omnia mo-
veri & ortum suum deprædicare de-
prehendes; Sol mundi Oculus, Cir-
culi sui ambitum 24 horis pera-
grat, & modo recedit ad capricornū,
modo vicissim accedit ad Cancerum.
Luna modo Cornua præferens, mo-
do dividuum, modo plenum atque
globosum ostentans corpus, singulis
mensibus suum cursum absolvit.
Denique reliqvarum stellarum qvis
ignorat motiones? qvis ipsum Cæ-
lum, dum omnia alia in eo circum-
feruntur velocissimo motu agitari
nescit? Omnes autem circuitus, o-
mnes ambages, à certo termino, non
secus ac circuli qui circumlati cir-
cini pede perficiuntur, à certo pun-
cto initium capiunt.

§. VI. Proporro ex omnibus iis,
quæ

quæ in rerum natura inveniuntur, 9
animæ hūanæ verisimilime æternitas
tribuenda esset, quæ cæteris maxi-
me præcellit, ejus enim tanta est ca-
pacitas, ut se ipsam aliqualiter rima-
ri possit, qvod nulli alii datum est;
de cæterototius mundi partes ita pro-
lubitu enumerare valeat, ejuscq; am-
bitum etiam si immensus appareat,
in se tam arête complecti, ut ne u-
na quidē particula reliqua sit, quam
non computet. Qvis tamen animæ,
æternitatem adscribere audet, quam
& proficere ætate & deficere, disce-
re & dediscere, nec non variis affe-
ctibus, ac diversis commotionum
generibus impelli, turbari & muta-
ri quovis fere temporis momento
animadvertisit. Imo nec intelligere
potest anima quid vox æternitatis
significet, nam *nos* sine, verba sunt
Eccellenſiſſimi Doct: Calovii, etiam
æternitatem concipiimus ad modum duratio-
nis, fluentis sine principio, sine fine, velut ita
loqvar, ut aliquod tempus infinitum: non
inquam aliter eam possumus apprehendere

10 nisi per imaginariam istam successionem,
sed quid hoc ad ipsam eternitatem in se est?
Jam vero si animæ humanæ qvæ om-
nia alia visibilia nobilitate transcendit,
atq; etiam immortalis existit æterni-
tas non competit, qvid dicendum de
Cœlo & terra eorundemq; contentis.

§. VII. Contra hæc tenus allata, ex-
cipiunt nonnulli dicendo: ex eo ipso
qvod cælum & corpora cælestia per-
petuo moventur, nec per tot ætates
& secula, hæc tenus unquam cessa-
runt, inferri posse videtur illa esse
æterna, sed proh Deum! qvam stu-
ta est hæc illatio, aspiciant qvæ so-
automata, qvæ propter artificio-
sam partium dispositionem perpetu-
o moventur, qvis tamen sanæ men-
tis ea propterea dixerit ortus & in-
teritus nescia? Præterea tangant
pectus suum, in quo Cor atque pul-
mones continuo moventur sive vigi-
lent sive dormiant, qvis tamen ex-
inde corporis eorum fabricam, qvæ
nomine μικροσογγειας venit, propter in-
signem analogiam qvam habet cum

μεγαλοκόσμῳ, æternam esse concludit,
quam & cœpisse, & exactis aliquot
annorum decadibus iterum defini-
re novit.

§. VIII. Alii, quamvis partes mun-
di æternas esse probare non possint,
totum tamen æternum esse garriunt,
Sed quomodo totum æternum exi-
stere potest, quod partibus constat
caducis ac momentaneis ? Id sane
ἄλογον οὐδὲ ἀδύνατον.

§. IX. Quidam & partes & totum
motus quidem initium habere pro-
fitentur, male tamen ab initio motus,
initium essentiæ inferri contendunt:
ast nos regerimus rectissime ab initio
motus, initium essentiæ concludi,
motus enim in tempore perficitur,
tempus autem est duratio, quæ
ab essentia differt non realiter
sed formaliter & modaliter, si au-
dire lubet Methaphysices consultos.

§. X. Denique reperiuntur, qui
nihil consilii restare videntes fugi-
unt ad chaos quod Hesiodus, *rerum*
omnium initium vocavit & ante o-

12 *Deas Deasque natum esse docuit, illudq; ab æterno ante omnem motum existisse perhibent, in qvod certo tempore, casu quodam animam quam ipsi coæternam facinnt, se insinuasse fabulantur, moxq; eidem e-jusdemq; partibus, vitam, motum, sensus & intellectum communicasse, quod Poëta versibus seqventibus innuere videtur:*

*Spiritus intus alit totamq; infusa per artus
Mens agitat molem; & magno se corpori miset.*

Atque sic mundum faciunt chaos animatum, vel potius ζωντανόν ενεργόν, ut eum definit Plato, quod commentum tam stultum stolidumq; est, ut illud refellere pigeat; quæ tamen absurdâ ex admissâ anima mundi, cuncta animante & fovente sequuntur, videsis Antonium Le Grand. Phys. esc. c. Johannem Claubergium aliosque phys. plures.

504. §. XI. Sic vidimus splendidissimum hujus mundi amphitheatru, ej⁹q; partes pleno quasi ore intonare nihil

hil esse æternum, sed omnia aliquam-
do cæpisse; vidimus pariter ab ad-
versa parte pugnantium irritas es-
se exceptiones. Sed siquidem tanta est
nonnullorum vecordia, ut nolint vel
ipsius mundi testimonio acquiesce-
re, vel in se ipsos descendere, & pro-
priam introspicere mentem, cuius
judicio iis minime æternitas convenit
quæ senescunt deficiunt atq; pereunt;
Iccirco ulterius circa propositionis
nostræ probationem occupari neces-
sum habemus.

§. XII. Omissis itaque iis quæ
ad hocce institutum ex interiori-
philosophia peti possent, quæ Philo-
sophis scholasticis subtiliter dispu-
tanda, relinquitur, primo id con-
siderandum proponimus, quod si
mundus ab æterno existisset, ab
æterno etiam homines existuisse
oporteat, qui illum quoad omnes
eius angulos incolebant, quorū
enīm cœlum laquearium illud no-
bis magnificum, & terra pavimen-
tum spatiōsum, absque animalibus
atque

34 atque hominibus. At contrarium evincunt Geographi, qui paulatim aucto genere humano, terras dissitas, post varias variorum populorum migrationes & multiplicatas colonias occupatas & obsecras fuisse, & adhuc superioribus seculis, insulas & continentes fertilissimas nusquam habitatas, navigantibus patuisse ostendunt. Geographis successcenturantur Historici, qui regnum & urbium ubique terrarum tradunt primordia, quorum hac de re consulenda sunt scripta ubivis obvia.

§. XIII. Deinde si mundus esset æternus, & ab æterno ab hominibus cultus, populus populo non esset vetustior, & nihil in eo posset repeiri novum, nihil non antiquum, verum aliter tem se habere patet, nam præter plurima nova, quæ quotidianis oculis nostris obversantur, etiam ea quæ pro antiquis jactantur, nil nisi nova esse constat, quo manifestius & evidenter novitatis argumentum esse nequit.

disciplinas, qvæ præprimis nomine antiquitatis extolluntur, si consideramus, noviter illas inventas & progressu temporis magis magisq; excultas, imo ad nostra usque tempora indies, incrementa cepisse deprehedimus. Seneca Neronis, qvi anno Christi 55. imperium capessivit, Præceptor, ex qvo nata est sapientia, ad illud qvo vixit tempus vix mille retro annos computari affirmavit. Lucretius Physices studium apud Romanos, suis demum temporibus cognitum hisce insinuat:

*Deniq; natura hæc rerum Ratioq; repertæ
est*

*Nuper, & banc primus cum primis ipse
repertus*

Nunc ego sum in patrias qui possim vertere voces.

Qvin & Græcorum Philosophiam, a quibus eam accepere Romani, e Porphyrio apud Eusebium, mille minimum annis Mose posteriorem tradunt eruditi, apud quos, Socrates lib. 8.
Eidræ

16 Esdræ contemporaneus, primus
morum doctrinam, Pythagoras ve-
ro, quem Prophetæ Danieli coævum,
aut aliquanto juniorem faciunt, sci-
entiam naturalem ante sua tem-
pora, ne quoad nomen quidem no-
tam docuisse fertur. Hunc autem
Pythagoram, qui commutato sa-
pientiæ in Philosophiam nomine, al-
terum ab Jonico philosophandi ge-
nere, qvod Italicum appellatur
docuit, quod Romam usque mana-
vit, & apertis Alpibus ac Masi-
lia condita, in Galliam atque Bri-
tanniam, Druidum sapientum o-
pera traductum fuit, Chaldæos, A-
rabes & Egyptios adiisse, iisq; in di-
sciplinam se tradidisse, imprimis
vero cum μάχαι Physiologi succe-
soribus congressum fuisse scripsit

De vir.
Pyth. l.
l. c. 1.

Jamblicus, cuius *Mochi* etiam me-
minerunt Athenæus, Josephus & Ta-
tianus, *Mochum* vero sive *Moschum*
ut eum appellat Strabo, dicitq; exci-
dio Trojano multo fuisse veteri-
orem, non alium esse quam מושב
Molem

Mosen qui inde Φυσολόγος dictus 17
videtur, qvod scripserit de rerum
primordiis, gravissimorum aucto-
rum innixus testimoniis, probat vir
profundæ eruditionis Petrus Huétius.<sup>In Demi-
Evang.</sup>
Sed non Phythagoram tantum, ve-^{Prop. 4:}
rū etiam omnes alios græcanicæ la-^{c. 1.}
pientiæ antistites, ab Ægyptiis, illos
vero à Chaldæis & Hebræis sua hau-
sisse dogmata, ē plurimorum scri-
ptorū liqvet monumentis, nam Græ-
ci olim in Ægyptum, tanquam ad
mercaturam bonarum artium pro-
fiscebantur, & studia literarum ad
suos reportarunt, multa commu-
tantes, quo se eorum auctores li-
berius profiterentur. Ibi vero non
tantum sacerdotibus, ē quibus ma-
xime celebrantur *Sonchis*, *Pseno-*
phis & *Sebnuphis*, sed & columnis
Mercurii tanquam Magistri ad
Philosophiam utebantur, quippe
multa ex iis descripserunt, & in su-
os transtulerunt usus. Mercuri-
um illum Trismegistum, cuius hæ-
ucebantur columnæ, quem omnes

18 sentiunt fuisse Ægyptiorum sapientissimum, multisq; imbutum doctrinis Mathematicis, Legum, Medicinæ, Eloquentiæ, Naturæ, ipsum itidem esse Mosem, ejusque Legibus, quas pro æquis habitas verisimile est, nec non doctrina de exordio rerum, interpolata fortassis, & figmentis, qvibus dedita fuit gens Ægyptiaca, perspersa, Columnas illas lapideas inscriptas fuisse, evincit modo laudatus Huetius. Unde est quod constet etiam Homerum, Hesiodum, Thaletem, Solonem, Lycurgum, Anaxagoram, Platonem, Aristotelem & Eudoxum, plurima e doctrina Mosaica, corrupta tamen & adulterata, in sua scripta deduxisse, multos quoque Mosem expresse nominasse & laudasse, utpote Manethonem, Philochorūm Atheniensem, Polemonem Historicum græcum, Alexandrum Polyhistorem, Diodorum Siculum, Chæremonem historicum Egyptum, Nicolaum Damascenum, Ptolo-

Iomæum Mendesium, Strabonem 19
Juvenalem, Galenum, (Numenium
insignem philosophum qvi Plato-
nem nihil aliud esse dixit quam Mo-
sem atticissantem.) Longinum, Por-
phyrium, cæterosque qvos enume-
ratos vide apud Huetium. Prom-
tum ergo & facile fuit, Aristobu-
lo Judæo ostendere, universam
philosophiam e Mose manasse; quod
factum ab eo testatur Clemens Ale-
xandrinus. Vereque dixit Constan-
tinus Imperator, Mosem reliqvas o-
mnes, qui ante eum vixerant, sapien-
tia adeo superasse, ut qui deinceps
inter ethnicos clariores fuerunt Sapi-
entes & Philosophi, Sapientiam ejus
sibi imitandam proposuerint.

§. XV. Atqui Astrologiamq i-
dam obtendere volunt reliqvas sci-
entias antecessisse, qvia erectus ho-
minum vultus, etiam mentem ad
contemplationem cœli erexisse
videtur. Verum Plinius, Sulpiti-
um Gallum apud Romanos, Thale-
tem vero apud Græcos, solis & lunæ

20 eclipses primum notasse scribit; Eundem quoque Thaletem ante alios ursam, Pythagoram Phosphorum & Hesperum, unum esse, & Solonem lunam triginta diebus suum absolvere cursum observasse, testantur Historici; e qualibus observationibus tandem sphæram composuit Archimedes Syracusius, de quo Cicero in oratione pro Cluentio, ita fatur: *Hic velut Deus terrenus mechanico artificio sphæram vitream fecit, in qua mira arte, dissimiles motus cœlestium visibantur.* De eodem sic Claudianus:

---- jura poli regnumq; Deorum
Ecce Syracusius translulit arte senex,
Percurrat proprium metitus signifer
annum,

Et simulata novo Cynntbia menseredit.
Atque sic Græcos, non minus sideralem scientiam, quam reliquas disciplinas ab Ægyptiis & quidem Mercurio, (qvem primum Mathematicum vocant nonnulli, & nos Mosem putari diximus) accepisse, in pro-

propatulo est. Interim non diffi- 21
mulare possumus, Chaldæos multo
ante Ægyptios excelluisse in Ma-
thematica disciplina, quam proinde
ab aliis gentibus καλδαιης nuncu-
cupatam fuisse notum est.

§. XVI. Jam ad Medicinam
accedamus, quam vetustissimam es-
se, verissimilimum videtur, siquidem
constat homines magis sollicitos
esse de valetudinis conservatione,
ejusdemque vitiæ restauratione,
quam de stellis; sed illam valde
mancam usque ad Hippocratis æ-
tatem fuisse, & ad huc usu & tem-
porc crescere, manifestum cuvis
esse credo. Præcipue vero notan-
dum, quod Æsculatio principatus,
in Medicina tribuatur, quem pro
Numine sanitatis, fanis exstructis,
coluerunt Carthaginenses, Græci
arq; Romani, sub cuius fabu- Demonst.
la, Mossem latere erudite ostendit Evang.
Huetius. Prop. 4.
c. 8.

§. XVII. Seqvuntur artes me-
chanicæ maxime necessarii usus in
B 3 vita

22. ta humana', qvas necessitate im-
pellente, singulari rerum confici-
endarum duce & Magistra, ante o-
mnia excogitatas esse nemo du-
bitat. Ast M. Varro *σιρχός* Ci-
ceronis, qui propter plurima sua
scripta Polygraphi nomen meruit,
artes manuarias, mille, plus minus
ante, annis retronumerandis, inven-
tas perhibet; de quorum inven-
toribus consulendi sunt libri de iis-
dem conscripti. Agriculturæ reper-
tor celebratur Saturnus, unde est
quod à satu eum ita dictum exi-
stiment nonnulli. Saturni autem
nomen tribuitur & Adamo & No-
acho, nam uterq; certo quodam
modo fuit *παγγελτωρ καὶ γενάρχης*
i.e. *parens generis humani*. Utricq; etiam
terni fuerunt filii; qvin & juxta qvos-
dam adscribitur Japheto, Semo
Chamo atque Abrahamo. Scilicet
solenne erat vetustissimis tempori-
bus, eosdem honoris titulos variis
personis assignare, unde tot memo-
rantur Joves, Mercurii &c. qvorum
gesta

gesta confuderunt Poëtæ ut jura 23
coquus, sic, quæ plures gesserunt
Hercules, uni adscripserunt Theba-
no. Primus πυρετεχνίτης, qui i-
gnis opera, omnis generis metalla
fabricavit in quasvis formas, & o-
mnem ignis usum excogitavit Chry- De Ort.
for Phœnicius erat, quem Vulca- & Progr.
num esse e Sanchoniatone probat Idol. I.I.
Wossius & Bochartus. Vulcanus Chan.
vero grece appellatur ἩΦαῖς lib. 2.c' 22.
Dorice ΑΦαῖς סָנְחֹנִיאֵטָן Pater
seu inventor ignis, quo nomine Tu-
balcainum illum intelligi, cuius
mentio fit in sacris pandectis, inter Gen. 4.
omnes convenit. Inventio Musices 22.
Apollini tribuitur, quem typum
Jubalis, qui in Scriptura vocatur
pater canentium cithara & Organo, an- Gen. 4.21.
tiqvitatis peritissimi scrutatores e-
vincunt. Sed hisce recensendis diu-
tius immorari, brevitatis studium,
quod nobis injunxit rerum nostra-
rum conditio, impræsentiarum
vetat.

§. XVIII. De cætero, de ortu
 & progressu Legum, Politiarum,
 Regnorum & Historiarum, discursus
 esset instituendus, sed siquidem
 temporis angustiis includimur, o-
 biter tantum monemus Lectorem,
 ut accurate perpendat, Romanos
 leges duodecim tabularum initio a
 Græcis mutuatos fuisse, illorum ve-
 ro Legislatores Solonem & Lycur-
 gum, multa e Mosis Legibus, dum
 in Ægypto versabantur, in suarum
 legum collectionem transtulisse, ceu
 testantur Plutarchus & Diodorus;
 quod etiam ex institutorum Athe-
 niensium & Molæicorum collatio-
 ne, planum evadere asserunt ii, qui
 veterum scrutantur monumenta.
 Reges qvod attinet, Ninum primum,
 veterem & quasi avitum gentibus morem,
 nova imperii cupiditate mutasse, scribit Ju-
 stinus, quem Doctiss. Hartnaccius,
 lib. i. c. i. Nimrodum fuisse existimat, qui in
 Hist. II. niv. lib. 2. sacris egregius venator coram Domino,
 p. 1. audit, alii vero, qvorum potior est
 sententia, illum Nimrodi seu Beli
 filium

filium fuisse perhibent. Ab hoc Ni- 25
no, historias exordium sumere dicit
Orosius, & Diodorus eum primum Lib. 2.
historiographos, qvi ejus gesta lite- Diod.
ris traderent, na&ctum fuisse affirmat. Lib. 3.
Græcorum vero historiæ, Trojana Ker. An.
bella non excedunt, ultra quæ omnia
sunt fabulosa, qvamvis & illa inter
fabulas referat Hornius in Arcano&e,
illaque è historia Jephæ ejusque
contra Ammonitas & Ephraimitas
bello, derivata & conflata fuisse
dicat.

§. XIX. Hæc autem omnia
qvis nosset, nisi scripta fuissent, pro-
inde etiam literarum, qvæ scriptioni
inserviunt, antiquitatem, paucis deli-
bare placet; sed ecce! & illas Latini
nō secus ac scientias accepere à Græ-
cis, Græci autem à Phœnicibus, (de Lib. 9.
qvibus Lucanus:

*Phœnices primi famæ si credimus aus
Mansuram rudibus vocem signare figuris.)*
Nam Cadmus à Josva patria pullus,
cum reliquis Phœnicibus in Græ-
ciam migravit, Græcisque literas
com-

26 communicavit, qvod omnes uno ore eorundem testantur Historici. Inde Φοινικία & καδμία γέγιμαται, Phœnicie & Cadmæ literæ dictæ sunt. Illos vero qui literarum usum, apud Græcos Cadmo, aut multo antiquiorem aut recentiorem volunt, refutatos videsis apud celeberrimum Bochartum. Literas tamen non in Phœnicia natas, sed ab Ebræis ad Phœnices devenisse, communis multorum est opinio, quis autem primus earum sit auctor, non convenit inter eruditos, Alii auctoriitate freti Theodorti, Isiodori & Eupolemi, earum inventionem Moysi; Alii Abrabamo; Alii Setho tribuunt; Alii ipsum Adamum, cum lingua præmigenia literas immediate à DEo accepisse, ejusq; peculiari providentia in cataclysmo Universali & γλωττοσυγκύσει servatas, ad Mosem transmissas fuisse affirmant. Quid Dotissimus Huetius hac de re sententiat, hisce exponit verbis: Ante Diluvium, vel confusionem Babelicam, scriptis-

Lib. i.
Phal.
c. 20.

scripture & literarum usus repertus sit, nec ne, incertum relinquo; adeo obscurae est, & argumenta levia, quibus probatur vel refellitur. Postquam turbata est hominum loquela ac divisa, tum vero ad notandos animi sensus & exprimendas doces, adhibitos reor Characteres diversis temporibus, prout singulorum gentium necessitas & ingenii largior usus postulabat; sive jam antea usurpari soliti essent, sive jam tum primum reperti. Pristina vero Elementa, quæ ante Babelicam confusionem in usu fuisse dicuntur, quoniam incertum est an aliqua tum fuerint; eo etiam incertius est quid illis factum sit, nec sine temeritate & reprobationis periculo affirmaverit quisquam, vel ea exolevisse vel in gentis alicujus usum velut hereditario jure transisse. Sed de origine literarum, alia vice commodior fortassis dabitur occasio discurrendi, sufficit nobis hac vice demonstrasse eas non esse æternas.

§. XX. Ultimo occurrunt inter ea, quæ vetustissima sunt, Dii Genti-

23 Gentilium, quos absq; omni dubio,
cæteris rebus cunctis, antiquitatis
palmam præripere oportet. Verum
in Eusebio Herodotus, unde singuli Deorum ex-
titerint an cuncti semper fuerint, aut
qua specie, ante sua tempora nu-
perrime innotuisse fatetur: Hesia-
dum enim atq; Homerum, (omnium
consensu Trojæ excidio posterio-
res) Græcis Theogoniam introduxisse,
eisq; cognomina, honores, diversa artifi-
cia & figuræ attribuisse, ut idem lo-
quitur, verum omnino est. Qvis
fuit *Saturnus* ille Divum hominumq;
pater? supra dictum est. Qui vero
de hoc ulterius & cæteris Gentili-
um Diis, informari cupit, adeat Cla-
rissimi Wossii eruditum opus de
origine & progressu Idololatriæ, &
Amplissimi Huetii Demonstratio-
nem Evangelicam, laboriosissime
conscriptam, in qua ostendit Mosem
ipsum, ejusq; res gestas & scripta
unicum fere fuisse fontem, unde
gentes per universum propemodum
orbein, Deos suos, Heroas, Au-
tores,

res, Ritus, totamq; Theologiam pro- 29
fanam hauserunt.

§. XXI. Omnis antiquitatis memoria sic brevissime excussa, facile patet cunctarum rerum vetustissimarum monumenta, non solum Creatione in sacris descripta, sed & Diluvio Noetico esse recentiora; ac proinde hoc *Universum* minime æternū esse, sed aliquando cœpisse, Cujus rationis vim & probabilitatem etiā Macrobi⁹ & animo vidit, & hisce ex poluit verbis: *Quis dubitet quin Mundus novus & recens sit, cuius cognitio bis mille annos vix excedat;* Idem fecit Lucretius seqventibus: *Præterea si nulla fuit genitalis origo Terrarum & Cæli, semperq; æterna fuere;* *Cur supra bellum Thebanum, & funera Troja,*
Non alias alii quoque res cecinere Poëta?
Quo tot facta virum toties cecinere nec usquam
Æternis fama monumentis insita florent?
Verum ut opinor, habet novitatem summa,
recensque
Natum

§. XXII. Qovd objectionem con-
cernit qvam heic oggerunt ab ad-
versa parte pugnantes, dicendo: Di-
luvio priorum seculorum memori-
am periise, ac artes disciplinas
atqve inventa qvæcunque, abolita &
deleta fuisse, inde autem omnia re-
nata & renovata esse, atque sic non
initium, sed renovationem Mundi
probari posse, ad illam, cum Nobi-

De Verit.
Chr. Rel.
c. 8. lissimo Plessæo respondemus inter-
rogando: Diluviumne illud universale
fuerit an particulare? Si particulare qvæ
fit, ut omnes gentes universale prædi-
cent? Et qui fit ut qvi evaserunt per-
multæ; aut Historiam aut monumentum
aliquod, tum ejusce facti, tum rerum su-
arum non exhibeant? Si universale: eva-
sit ne aliquis ex eo, an evasit nemo? si
nemo unde id scimus, imo unde sumus?
si qvidam, ut fatemur omnes, sicuti de di-
luvio iis credimus, cur non Et de iis quæ
diluvium præcesserunt, audiendos putamus?
Quinam autem illi? nisi sane Noe Et ejus
posteri

posteri qui originem nobis & orbis, & hu-
mani generis indicant soli : profana
enim historia, quid hic habet quod in
medium afferre possit?

§. XXIII. Cum itaque jam evi-
ctum sit, Uuiversum initium durati-
onis habere, necessario sequitur illud
esse ens dependens, nam quod a-
gnoscit primordium essendi, non a
se est, sed ab alio dependet, quippe
si esset a se, esset aut *positive* ut loqui
amant sive per influxum causalem
in se ipsum, sibi ipsi essentiam lar-
giendo, quod *analogus activator*, sic
enim existisset antequam exsilit,
nam producere præluppopit fuisse,
producere vero non fuisse, atque sibi
dedisset quod ipse non habuit; atque
jam & independenter & dependen-
ter se haberet; prius simul esset &
non esset seipso; quicquid enim fit,
posterior est eo a quo fit, si non
tempore, tamen natura; aut *negative*
quatenus nullam admitteret sui cau-
sam, a qua esse suum haberet, sed
cujus essentia necessariam involve-
ret

32 ret existentiam, qvod iterum contradictionem importat, nam gaudere essentiali actualitate omnem causalitatem excludente, hoc est, esse independens, & tamen habere terminos durationis sibi invicem contrariantur, quia quod finitum est in duratione, est etiam finitum in essentia & vice versa. Supereft igitur ut sit ab alio, ente nimirum primo, independenti, infinitæ perfectionis, quod Scaliger *αὐταυτὸν* vocat, & DEi notione comprehenditur,
Esa. cap. 42. v. 8. qui se ipsum nomine יְהוָה compellat, quod deducitur à radice הָוָה & nativa sua significatione denotat Ens vel existens à se ipso.

§. XXIV. A DEo vero dependet Universum, non per impro priam efficientiam, qvæ emanatio dicitur, ut voluit Proclus; nec generationem, sed immediatam Creationem, qua ipsum in tempore, ē nihilo, tanquam visibile, invisibilis suæ Majestatis, monumentum produxit; quod etiam gentiles olim fani-

faniores professi sunt, ē qvibus So- 33
phocles sic exclamavit :

Unum profecto nūmen, unū est D̄eūs
Qui condidit cælum & solum terra patens
Marisq; flūdis, vimq; ventorum gravem.
Thales mundum appellavit pulcerri-
mum, quia DEI opus, interrogat-
tusq; Diesne prior an nox? Nox
respondit una die prior, per qvam
absq; dubio tenebras primævas in-
tellexit, quæ lucem præcesserunt. A-
ratus & Euripides egregia de primor-
dio rerum conscripserunt carmina.
Mercurius in Pœmandro, totam hi-
storiam creationis delineavit, quam
lumen illud Galliæ Mornæus, cum
Mosis in Genesi consignata confert, &
idem ab utrisq; dictum ac iisdem
prope verbis ostendit, sed eosdem
unum esse antea indigitatum. He-
siodus chaos depinxit & diem no-
cte satum, hominemq; e luto for-
matum docuit, cuius Pandoram non
secus ac Aten Homeri Epam paren- Dom. I
tem generis humani esse, sibi per- vang.
svasum habet Clarissimus Huetius. Prop. 4
c. 26

C

E

34 E scriptis denique Orphei, multa e-
gregia de creatione deponuntur, ve-
luti de verbo DEI, quo conditus est
mundus, de πλαστικᾳ hominis, in-
fusione animæ, Chao, tenebris re-
bus omnibus incubantibus, &c. in-
terim de iis, ne quid dissimilem, ni-
hil hic attrinet dicere, siquidem ea,
veteres Christianos Orpheo affin-
xisse, ipsum vero nunquam existit-
se, auctoritate Aristotelis aliorumq;
probat, quas vero de eo referunt
fabulas Mythologi, mutato nomine
de Mose narrari observat, idem sæ-
pius laudatus Huetius. Sed hæc plu-
ris perseqvi non vacat, proinde tan-
tum quæ de Platone, quem nonnulli
creationem in tempore impugna-
se falso tradiderunt, scribit Plutar-
chus, addere lubet; illa vero sic sonant:
• Deg.
his.
eph. Quidam, Platonis alioqui studiosissimi,
sorqvent omnibus modis ejus verba, ut
creationem Mundi & animæ negare, tem-
porisque eternitatem asseverare videa-
tur. At vidcant ne egregiam illam Deo-
rum

rum aduersis impiorum orationem ei hae 35.
ratione tollant, quamlibet Platone dignus,
nil Platonicum magis. Quid autem
uno aut altero loco prolatu opus est, cum
Timaeus creationem mundi diserte & de
industria exponat?

§. XXIV. Postquam contra omnes τὴν αἵρετην litantes, ita demonstravimus, mundum non existisse ab æterno, sed a Deo in tempore aetatu creatum esse, paucis etiam, cum sanioribus tam Philosophis, quam Theologis indigitare lubet impossibile esse eum ab æterno produci potuisse, nam explosa æternitate participata, quam Scolastici quidam dari posse fingunt, dicentes eam includere omnem durationem tam a parte ante quam a parte post. & tamen dependere in esse suo ab alio, quod est impossibile, dicimus Deum ab æterno mundum non condere potuisse, quoniam si id concederetur, concedendum quoque esset æternum admittere principium, quia quod

36 **creatur** seu **producitur ex nihilo**, id
in aliquo determinato instanti neces-
sario incipit & esse suum nanciscitur,
qvod ante effectiōem non habuit,
nam ut loquitur Excellentiss. Beat.
Doct. Calovius, non sane apparet, quo-
modo bēc stare simul queant, si nempe di-
cas, e nihilo aliquid emersisse, Et nunquam,
ne per instans quidem, ac momentum mi-
nimum id sub statu non Entis vel nihil
fuisse sed ab omni eternitate, essendi no-
vitate exstitisse; dicere autem verba
sunt Clariss. Frommii, eternum a-
liquod habere initium sui esse, nil
aliud est dicere, quam eternum istud
non esse eternum. Nam qvod non
simpliciter à parte ante Et post est
interminabile, illud non est eternum.
Deinde si mundus ab eterno creabi-
lis esset, (ut argumentatur Doctis-
simus Mejerus) quoad eternitatem
cum DEo foret simul, neq; enim DEus
mundum creatum eternitate deberet pre-
cedere, Iesus non esset ab eterno. Atqui
hoc falsum, ergo Et ilius, quod nempe mun-
dus

Tom. 3
System.
Theol.

art. 5. c. 1.

Lib. 2.
Met. c. 6.

art.

pec. 5. 8.

dus ab eterno potuerit creari. De cæ- 37
tero si Creatio mundi ab æterno
esset possibilis, sequeretur Deum
necessario aliquid condere posse,
qvod itidem fallum, nam actiones
DEI sunt liberæ, ergo contradic^tio
est Mundum ab æterno creari po-
tuisse.

§. XXV. Qvod vero heic ob-
je^ctant adversarii, nihil moramur,
nam absurdia sunt qvibus pugnant
argumenta, quorum examen hac
vice instituere non est nostri otii.
Palmarium est qvod desumunt à
non repugnantia, dicentes mundum
à Deo potuisse produci, non invol-
vere repugnantiam, neque à par-
te DEI creantis, exemplo exhibito
à sole & illuminatione, à scopo ab-
ludente : neque à parte rei creatæ,
exemplo sumto ab æterna filii Dei
generatione, iterum controversi-
a in non tangente, neque denique à
parte creationis; verum contrarium
nervose & erudite edocet iterum
cum

20 cum honore nominandus Mejerus
ad quem benevolum Lectorem po-
tius alegare, quam actum agere
malumus.

§. XXVI. Negata jam etiam
creatione æterna possibili, qvæ pro
actuali adferuntur rationes, in fu-
mum abire videt qvilibet, cuiusmo-
di sunt 12 Aristotelis, 12 Averrhois,
20 Procli & 12 aliæ a Pererio re-
princ. lib. censitæ & refutatæ. Eorum pari-
45. ter probationes sua sponte ruere pa-
tet, qui perhibent creationem in
tempore non *lumine naturæ*, sed ē
sola revelatione cognosci posse, atq;
sic non esse *subjectum insursum vel sci-*
bile sed nisus vel credibile. Dictum
vero scripturæ, Heb. XI: 3, quod
magnopere urgent, non hoc qua-
drat nam nos utimur voce Creatio-
nis in latiori significatione, pro
rerum quocunque tempore, ab a-
liquo increato productione, non
in stricta acceptione pro modo
creationis à Mose descripto, quo
-pacto

De ret.
matur.

39

pacto scilicet primum materia in-
habilis, & ex ista, reliqua entia, intra-
exāmūgo facta sunt, quo senti Pau-
lus dicit, nos fide intelligere apud eſſe
secula verbo DEI;

Cui summo DEO soli æterno,
qui Trinus est in unitate, &
unus in Trinitate, sic laus, ho-
nor & gloria in omnem
æternitatem !!!

